

Hâfiz
Kemal

iyi mevlidhan ve gazelhanları arasında yer aldı. Nusretiye Camii müezziniğiyle başlayan resmî görevi Süleymaniye Camii başmüezziniğiyle sona erdi. Bazı eserlerde Süleymaniye Camii imamlığından bahsedilirse de yapılan araştırmalarda bu görevde bulunduğu dair bir kayda rastlanmamıştır. İstanbul Radyosu'nun ilk kuruluşunda Hâfiz Sadettin'le (Kaynak) birlikte programlara katılan Hâfiz Kemal, devrin meşhur sâzendeleri eşliğinde Columbia ve Odeon şirketleri için hazırladığı plaklara gazeller ve Hâfiz Sadettin ile birlikte şarkılar okudu. Ayrıca Dârüelhan Arşivi için de plak doldurmuştur. Konser ve plak çalışmalarını yurt dışında da devam ettirdi; konser vermek üzere Atina'ya (Ekim 1931), plak doldurmak için de Berlin (1928) ve Paris'e (1930) gitti. 1 Temmuz 1930 tarihinde konservatuvarda göreve başladı. Soyadı kanunundan sonra Gürses soyadını alan Hâfiz Kemal, hayatının son yıllarında yakalandığı kalp hastalığından kurtulamamaya 9 Ağustos 1939 tarihinde İstanbul'da öldü. Edirnekapı dışındaki mezarlıkta bulunan divan şairi Bâkî'nin kabri yanına defnedildi.

Osmanlı Devleti'nin son döneminde yetişmiş ünlü hânendelerden olan Hâfiz Kemal özellikle okuduğu ezan, mevlid ve gazelleriyle tanınmıştır. Müsiki konusunda bir müddet Kasımpaşalı Cemal Efendi ile Bestenigâr Ziyâ Bey'den ve bilhassa Hacı Kirâmî Efendi'den istifade etti. Arkadaşlarından Ali Rıza Sağman onun "pestleri kaba, tizleştikçe inceleşen, dâvûdî, falsosuz, tatlı bir sesi"nin olduğunu söyler. Minarelerde okuduğu ezanı dinlemek için camilerin önünde büyük kalabalıkların toplandığı söylenir. Hâfiz Kemal, dinî ve din dışı sahada geniş bir repertuar sahibi olup meşhur mevlidhan Hasan Rızâ Efendi (Said Paşa imamı) tavrında mevlid okurdu. Güfte-beste uyuşmasının bütün inceliklerini ortaya koyduğu icrasın-

da kendine has bir üslûp geliştirdiği kabul edilir. Onun mevlid ve gazel tavrını en iyi şekilde alıp uygulayan talebeleri Hâfiz Hüseyin Tolon ile Sadi Hoşses olmuştur. Beş plaktan oluşan "Mevlid"i devrin müsiki meraklılarının elinde dolaşan eserler arasındadır.

Hâfiz Kemal bazı yayınlarda, devrin na'than ve mersiyehanlarından Cerrahpaşa Camii imam ve hatibi Hâfiz Mehmed Ârif Efendizâde Hâfiz Kemal ile (1882-1943) karıştırılmıştır. Diyanet İşleri eski başkanlarından M. Şerefettin Yaltkaya'nın küçük kardeşi olan, Yenikapı Mevlevîhânesi'nde sikke giyip semâ çıkaran, daha sonra Kâdiriyye tarikatına intisap eden na'than Hâfiz Kemal bir ara Romanya'da imam ve hatiplik de yapmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Evkaf Umum Müdürlüğü Süleymaniye Şubesi Hayrat Hademesi Maaş Defterleri, İstanbul Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi (1931-32), s. 29; (1933-34), s. 29; (1935-36), s. 27; (1937-38), s. 27; (1939-40), s. 28; Ergun, *Antoloji*, II, 468, 634, 656; Ali Rıza Sağman, *Meşhur Hafız Sâmî Merhum*, İstanbul 1947, s. 95-97; a.m.f., *Mevlid Nasıl Okunur ve Mevlidhanlar*, İstanbul 1951, s. 7, 214; Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, II, 91, 121; Fikret Bertuğ, "Kemal (Hafız)", *DBİst.A*, IV, 519.

☞ NURİ ÖZCAN

HÂFİZ KÖMÜR EFENDİ

XVII. yüzyılda yaşamış
bestekâr ve hânende.

İstanbul'da doğdu. Hayatı hakkında kaynaklarda yeterli bilgi yoktur. Sultan IV. Mehmed döneminde (1648-1687) yaşadığı ve Mevleviyye tarikatına intisap ettiği bilinmektedir. Kantemiroğlu, devrin ünlü müsikişinaslarından Kasımpaşalı Koca Osman'ın yetiştirdiği talebelerden bahsederken hânendeler arasında Hâfiz Kömür'den de söz eder. Osman Efendi'den başka devrinin diğer müsiki üstatlarından da ders alarak kendini yetiştiren Hâfiz Kömür, gerek nazariyat bilgileri gerekse parlak üslûbu ile zamanın müsiki üstatları arasında yer almıştır.

Hâfiz Kömür hânendeliğinin yanı sıra bestekârlığı ile de tanınmaktadır. Dinî örnekler de vermesine rağmen bestelediği eserlerin çoğu din dışı müsiki formlarıdır. Ebûishakzâde Esad Efendi onun otuzun üzerinde eseri olduğunu kaydediyor. El yazması güfte mecmualarında birçok eserine rastlanmasına rağmen günümüze beste ve semâi formlarında sadece üç bestesinin ulaştığı tesbit edilmiştir. Devrin ileri gelenlerinin hazır bu-

lunduğu meclislerdeki sohbeti ve zarif nükteleriyle de şöret bulan Hâfiz Kömür, zaman zaman III. Selim (1789-1807) ve II. Mahmud (1808-1839) devirlerinin ünlü bestekârı musâhib Kömürüzâde Hâfiz Mehmed Efendi ile karıştırılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Esad Efendi, *Atrabü'l-âsar*, İÜ Ktp., TY, nr. 6204, vr. 12^b-13^a; Müstakimzâde, *Mecmûa-i İlahiyât*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3397, vr. 112^b; *Mecmûa*, Millet Ktp., Ali Emîri, Manzum, nr. 637, vr. 37^b, 54^a, 55^a, 80^b, 81^a; nr. 650, vr. 37^a, 104^b, 106^b; *Mecmûa*, İÜ Ktp., TY, nr. 3466, vr. 35^b, 222^b, 228^a; nr. 3608, vr. 33^b, 58^b; Ezgi, *Türk Musikisi*, I, 171-172; III, 166-167; IV, 64-65; Ergun, *Antoloji*, I, 125, 179-181; II, 793; D. Kantemir, *Osmanlı İmparatorluğunun Yükseliş ve Çöküş Tarihi*, Ankara 1979, s. 242; Mehmed Veled [İzbudak] "Atrabülâsar", *Mekteb*, sy. 4, İstanbul 16 Şaban 1311/10 Şubat 1309 r., s. 184; [Hüseyin Sadedtin Arel], "Türk Bestekârlarının Terceme-i Halleri", *MM*, sy. 14 (1949), s. 23-24; Hayri Yenigün, "Hâfiz Kömür ve Kömürüzâde Hâfiz", a.e., sy. 208 (1965), s. 103; Öztuna, *BTMA*, I, 317.

☞ NURİ ÖZCAN

HÂFİZ KUMRAL

XVII. yüzyılda yaşamış
zâkirbaşı, hânende ve bestekâr.

İstanbul Üsküdar'da doğdu. Asıl adı Mehmed'dir. Celvetiyye tarikatına intisap ederek tarikatın piri Aziz Mahmud Hüdâyî'nin terbiyesi altında yetişti. Güzel sesi ve zikir meclisini idare etmedeki kabiliyetiyle dikkati çekerek bir müddet sonra hankahın zâkirbaşılığına getirildi. Müsiki bilgilerini kimden aldığı kesin olarak bilinmeyen Hâfiz Kumral zamanla devrinin önemli müsikişinasları arasına girdi. Yılmaz Öztuna, kaynak göstermeden Hâfiz Kumral'ın 1621'de vefat ettiğini belirtir (*BTMA*, II, 38). Ancak hayatıyla ilgili bilgilerin çoğunun elde edildiği *Atrabü'l-âsar*'ın el yazması bazı nüshalarında onun IV. Murad (1623-1640), bazılarında ise Sultan İbrâhim (1640-1648) devrinde şöret bulduğu kaydedilmektedir. Buna göre Hâfiz Kumral'ın 1621 yılında vefat etmiş olması mümkün değildir.

Devrinin müsikişinasları arasında bilhassa gür ve tesirli sesiyle tanınan Hâfiz Kumral, zâkirbaşılığı ve hânendeliği yanında güçlü bir bestekâr olarak da kabul edilmiştir. Beste, semâi, na't, tevşih ve ilâhi formlarında bestelediği eserlerine çeşitli el yazması güfte mecmualarında rastlanmaktaysa da günümüze bunlardan ancak dördü ulaşabilmiştir. Ebûishakzâde Esad Efendi ise otuzun üzerin-